

לכה אה עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרסז
ערש"ק פרשת ויחי

"בריתי" - חפירה, קניי' וכרי'

עבודת "ילדי הגלות"

חיוב ת"ת לבן בן בנו

תכסיסי היצר וההתמודדות עמהם

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ויחי, הננו מתכבדים להגיש לקהל שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה..... מקרא אני דורש

כריתי - חפירה, קניי' וכר'.

מה הוסיף יעקב באמרו "כריתי"? / בין "כי יכרה איש" ל"ויכרו עבדי יצחק" / כריתי - מכרתי או קניתי? / ביאור ג' פירושי רש"י על "כריתי לי" שיש בהם ביאור לרצונו של יעקב להקבר במערת המכפלה דווקא

(עי' לקוטי שיחות חמ"ו עמ' 459 ואילך)

ח..... פנינים עיונים וביאורים קצרים

הצלה כפועל נעלית מכוונה טובה / הריגת אנשי שכם - דבר רצוי?

ט..... יינה של תורה

עבודת "ילדי הגלות"

עבודתם הנשגבה של "ילדי הגלות" / אי אפשר להפיץ קדושה ללא "סור מרע" / מדוע מברך האב את בניו "כאפרים וכמנשה" דווקא?

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 459 ואילך)

יג..... פנינים דרוש ואגדה

תכונת הוויתור של 'עקרת הבית' / להתחזק מ"וישם בארון במצרים"?

יד..... חידושי סוגיות

חיוב ת"ת לבן בן בנו

מקור מפרשתנו לדעת הש"ך דיש חיוב גם ללמד את נינו, ולדברי החת"ס לענין סנדק א' לשני בנים

(עי' לקוטי שיחות ח"ב עמ' 243 ואילך)

יז..... תורת חיים

תחבולות היצר

יט..... דרכי החסידות

מעלת הידור דהידור של מצוה

כא..... הוספה - שיחות קודש

ניצול הזמן

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

כריתי - חפירה, קניי' וכרי'

מה הוסיף יעקב באמרו "כריתי"? / בין "כי יכרה איש" ל"ויכרו עבדי יצחק" / כריתי - מכרתי או קניתי? / ביאור ג' פירושי רש"י על "כריתי לי" שיש בהם ביאור לרצונו של יעקב להקבר במערת המכפלה דווקא

לאחר פטירתו של יעקב, שלח יוסף אל פרעה לבקש ממנו שיעלה יוסף לארץ כנען ויקבור שם את אביו: "אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת, בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני, ועתה אעלה נא ואקברה את אבי ואשובה" (פרשתנו נ, ה). ומפרש רש"י:

"אשר כריתי לי - כפשוטו, כמו 'כי יכרה איש'. ומדרשו עוד מתיישב על הלשון: כמו 'אשר קניתי'; אמר רבי עקיבא: כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה 'כירה'. ועוד מדרשו, לשון 'כרי' - דגור, שנמל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו מול זה בשביל חלקך במערה".

ויש לעיין למה לא הסתפק רש"י בפירוש הכתוב לפי פשוטו - ש"כריתי" הוא לשון חפירה, והיינו שיעקב חפר והכין את הקבר - ונזקק להוסיף ולהאריך בדברי אגדה שיש בהם מן החידוש.

ב. והביאור בזה:

רש"י לא בא לפרש רק את תיבת "כריתי" לבדה, אלא את כל הוספה זו של "(בקברי) אשר כריתי לי" - דלכאורה, לשם מה מספר יוסף לפרעה שיעקב חפר את הקבר, "אשר כריתי לי"? ודי הי' לומר: "בקברי בארץ כנען שמה תקברני"!

ואכן, בדברי יעקב ליוסף וגם בדבריו להשבטים שבתחילת הסדרה, לא נזכר פרט זה של "כריתי לי" (ורק נאמר "וקברתני בקבורתם", "קברו אותי אף אבותי" - מז, ל. מט, כט); ומדוע הוא נוסף דוקא כאן, בעת הסיפור על דברי יוסף אף פרעה?

אלא, שפרעה מצד עצמו רצה שיעקב ייקבר בתוך מצרים – לאחר שראה בגודל הברכה שבאה למצרים ע"י יעקב (ראה רש"י פרשתנו מז, כט. ועוד), וכשבא יוסף לבקש ממנו להוציא את יעקב לארץ כנען הוצרך לתת טעם חזק למה מוכרח הדבר; וזהו שהדגיש שיעקב אמר "בקברי אשר כריתי לִי", וכפי שמפרש רש"י "כפשוטו":

יעקב הרי טרח וחפר את הקבר במו ידיו ממש, ומכאן ראי' על גודל חשיבות קבר זה אצלו, ולכן יש להביאו לקבורה דוקא שם.

[ובזה יומתק שרש"י מביא ראי' לפירושו מהפסוק בפ' משפטים (כא, לג) "כי יכרה איש" – שהתלמיד הלומד פ' ויחי עוד לא הגיע לשם – ולא הביא פסוק קודם בלשון זה, שכבר למדנו בפ' תולדות (כו, כה): "ויכרו שם עבדי יצחק באר"!

כי כוונת רש"י היא (לא רק לפרש ה"טייטש" של "כריתי", שהוא מלשון חפירה, אלא) להדגיש את זה שיעקב חפר במו ידיו, מתוך טירחא מיוחדת, וזה מודגש בפסוק "כי יכרה איש", שמשמעו כי כריית וחפירת בור מחייבת מאמץ מיוחד של אדם מבוגר – "איש" (משא"כ בפסוק "ויכרו שם עבדי יצחק באר", שבו אדרבה – החפירה לא היתה בידי יצחק עצמו, אלא בידי עבדיו)].

ג. אמנם פירוש זה אינו חד וחלק, כי מלבד שאינו מבואר הסברא בזה – למה באמת יטרח יעקב ויכין לעצמו קבר (ובפרט שבשנותיו האחרונות כלל לא הי' בארץ כנען אלא בארץ מצרים, ודחוק לומר שיעקב הכין לעצמו זמן רב מראש וכו') – הרי אם זו הכוונה הי' די לומר "בקברי אשר כריתי", ולמה הוצרך להוסיף "(אשר כריתי) לִי"?

[ולהעיר שבתרגום אונקלוס כאן כתב "דאתקניתי לִי" – ולא כמו בתרגום יונתן בן עוזיאל שתרגם "דחפריתי לִי"; ואולי הוא משום קושי זה, שלפי הפירוש "דחפריתי" הרי תיבת "לִי" לכאורה מיותרת].

ולזה ממשיך רש"י ומביא פירוש נוסף – ש"כריתי" הוא מלשון קניי', ומסתייע מדברי רבי עקיבא "כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה 'כירה'":

לפום ריהטא דברי רש"י סותרים זה את זה, שבא לפרש ש"כריתי" היינו 'קניתי', ומביא ראי' מזה שהיו קוראים כן למכירה?!

אלא, ש"כריתי" ענינו החילוף ושינוי הרשות שבין החפץ הנקנה להכסף המקנה, ולכן מתאים הוא על ענין של מקח בכסף, בין מצד המוכר ובין מצד הקונה (ויש להאריך בסוגיא זו. ועוד חזון למועד בעז"ה); ולכן כאשר בא יעקב ומספר שקנה את הקבר הוא נוקט בלשון "כריתי לִי":

הלשון "כריתי" מצד עצמו ענינו חילוף ושינוי רשות, ומתאים גם מצד המוכר שקיבל את הכסף והוציא את הקרקע מרשותו; וכשיעקב בא ורוצה להדגיש שהוא קנה את הקרקע – הוא מדגיש "אשר כריתי לִי", שיעקב הוא הקונה והוא ששילם על הקרקע

בכסף מלא, ושוב מדגיש הדבר את חשיבות הקרקע בעיניו וההכרח שייקבר דוקא שם.

ד. אלא שגם בפירוש זה יש קושי, דלכאורה אין בזה שיעקב קנה את הקרקע טעם חזק כל כך לכך שצריך יעקב להיקבר דוקא שם, שהרי כל דבר בעל ערך קונים בכסף ולא דוקא שמורה הדבר על חשיבות מיוחדת היוצאת מן הכלל.

ולזה ממשיך רש"י ומוסיף שהלשון "כריתי" היא מלשון "כרי" – "שנטל יעקב כ" כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה", ובזה בוודאי מודגש עד כמה הי' מקום זה חביב וחשוב בעיני יעקב, ולכן מן הראוי להתאמץ ולקברו דוקא במקום זה שהי' יקר לו עד כדי כך (ראה גם משכיל לדוד ובאר בשדה כאן).

ויש להוסיף בזה, על פי דברי רש"י בפ' ויגש (מו, ו), שכאשר נתן יעקב לעשו את ה"כרי" עם כל הכסף והזהב שהביא מבית לבן, הטעים ואמר "נכסי חוצה לארץ אין כדאי לי" – ויש בזה נתינת טעם לשבח בעיני פרעה, שלא יחשוב שעיקר כוונתו של יעקב היתה לצאת ממצרים, דבר שיש בו משום עלבון למצרים, אלא שאצל יעקב היתה מודגשת מעלת ארץ ישראל על "חוצה לארץ" בכ"ל, ולכן חשוב הי' לו להיקבר דוקא בארץ ישראל והי' מוכן לוותר על כל "נכסי חוצה לארץ".

[אמנם למעשה לא הועילו דברים אלו כדי לפעול אצל פרעה שיבין את חשיבות הענין כו', וכפי שנאמר בפסוק שלאחר מכן (ג, ו): "ויאמר פרעה עלה וקבור את אביך כאשר השביעך", ומפרש רש"י: "ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך וכו'" – כל הסכמתו של פרעה באה בגלל השבועה (שחשש מענין השבועה דוקא, משום שרצה שגם יוסף יעמוד בשבועתו לפרעה, וכפי שמאריך רש"י שם), ולא בגלל שהכיר בחשיבות הקבר בעיני יעקב, וק"ל].

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

הצלה בפועל נעלית מכוונה טובה

גור ארי' יהודה מטרף בני עלית

מטרף – ממה שחשדתך במרף מורף יוסף... סילקת
את עצמך... וכן בהריגת חמר שהודה צדקה ממני,
לפיכך כרע רבין וגו'
(מט, ט, רש"י)

מדבריו רש"י אלו נראה שהטעם שזכה
יהודה למלכות – אף שהייתה אמורה להיות
שייכת לראובן מצד היותו בכור – הוא בשכר
זה שסילק עצמו מ"טרוף טורף יוסף", ועל
אשר הודה על חטאו.

ולכאורה תמוה, הרי בנוגע להצלת יוסף
מצינו שגם ראובן רצה להציל את יוסף, כמו
שאמר "לא נכנו נפש" (וישב לו, כא) ומתוך כוונה
"למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו"
(שם, כב). משא"כ ביהודה כוונתו בהצלת יוסף
מן הבור הייתה כדי להרוויח ממון ולמכרו
לישמעאלים.

וכן מצינו שגם ראובן הודה על חטאו, ועד
שגם בעת מכירת יוסף שהיתה לערך תשע שנים
לאחרי ש"בלבל יצועי אביו" עדיין ה' "עסוק
כו' בשקו ובתעניתו" (וישב לו, כט). ואצל יהודה
מצינו רק שהודה על חטאו פעם אחת.

וא"כ, מדוע זכה יהודה למלכות מצד שני
דברים אלו בעוד שגם אצל ראובן היו שתי
מעלות אלו ובאופן נעלה יותר?

ויש לבאר:

אף שבנוגע לכוונת מעשיהם גדלה מעלת
ראובן, אך בנוגע לתוצאה בפועל גדלה מעלת
יהודה. שהרי, אמירת יהודה "מה בצע כי נהרוג
את אחינו" גרמה שיוציאו את יוסף מן הבור,
ולא נהרג. וכן אמירתו "צדקה ממני" גרמה
להצלתה של תמר בפועל.

משא"כ אמירת ראובן "לא נכנו נפש" אף

שטעם זה השליכו את יוסף לבור מ"מ לא גרם
זה להצלתו של יוסף מסכנת מוות, שהרי הבור
ה' מלא נחשים ועקרבים, ויוסף ה' יכול למות
מרעב. וכן תשובתו בשק ותענית לא הביאה
להצלתו של אדם אחר, ואדרבה, באם לא ה'
עוסק בתשובה וה' נוכח בעת מכירת יוסף אולי
ה' יכול למצוא עצה להציל את יוסף מהמכירה!
ולכן זכה יהודה למלכות, כי על המלך לדאוג
לצרכי עמו, ולכן דווקא יהודה שהציל בפועל את
יוסף ואת תמר זכה לזה.

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 441 ואילך)

הריגת אנשי שכם – דבר רצוי?

כי באפם הרגו איש

אלו חמור ואנשי שכם, ואינן חשובין כולם
אלא כאיש אחד
(מט, ו, רש"י)

לכאורה תמוה, הרי בדבריו כאן לא רצה יעקב
לשבח את שמעון ולוי כ"א להוכיחם, וא"כ, איך
מתאים באמצע התוכחה לשבחם בזה ש"אינם
חשובים כולם אלא כאיש אחד"?

ויש לבאר, שאדרבה, בדבריו אלו הגדיר יעקב
את הטעם להתוכחה. דגם הוא סבר שאנשי שכם
היו מחוייבים מיתה מפני שלא דנו את שכם
על חטאו (ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ט), או מפני
חטאיהם לפני מעשה דינה (ראה רמב"ן וישלח לד,
יג. ועוד).

אלא שמפני ש"אינם חשובין כולם אלא כאיש
אחד" לא היו צריכים להרגם ב"מרמה" (וישלח לד,
יג) וע"י תחבולות, אלא היו צריכים להרגם בריש
ג"י. ולכן הוכיחם יעקב, כי הריגת אנשי שכם
ב"מרמה" גרמה לחילול השם, וה' להם להרגם
בגלוי כי "אינם חשובים כולם אלא כאיש אחד".
וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 152 הי' 20)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

עבודת "ילדי הגלות"

עבודתם הנשגבה של "ילדי הגלות" / אי אפשר להפיץ קדושה ללא "סוד מרע" /
מדוע מברך האב את בניו "כאפרים וכמנשה" דווקא?

בדברי יעקב אל יוסף לפני פטירתו, הוא מודיע: "ועתה, שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים, עד בואי אליך מצרימה לי הם, אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" (פרשתנו מח, ה).

ויש לדקדק בלשונו של ישראל סבא:

קודם שבא יעקב למצרים נולדו ליוסף שני בנים בלבד – הלא הם מנשה ואפרים. ואם כן, מאחר שדיבר יעקב על "בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך", הרי ברור שכוונתו למנשה ואפרים. ולשם מה הוא מוסיף ומפרשם בשמותיהם "אפרים ומנשה"? כמו כן יש לעיין בדבר תמוה בברכת יעקב לבני יוסף:

הבן הנולד תחילה ליוסף, הלא הוא מנשה, והוא הבכור. ואף על פי כן בחר יעקב ליתן ימינו על ראש אפרים, משום שהוא "גדל" ממנשה (שם יד-ט). והדבר תמוה: כל המאורעות בעולם, ובפרט אלו המסופרים בתורה הם בדיוק ובכוונה, ואם כן, מכיוון שאפרים "גדול" יותר, ה' הוא צריך להיוולד תחילה ולהיות הבכור, ומה טעם ה' מנשה הבכור?

ויש לבאר תחילה את עניינם הרוחני ועבודתם של מנשה ואפרים, אשר אינה מצטמצמת למנשה ואפרים עצמם, אלא הן שתי דרכי עבודה בכללות בני ישראל בזמן הגלות. ואזי יתברר כיצד מצד אחד גדלה עד מאוד עבודת "אפרים", יותר מעבודת "מנשה"; ואף על פי כן, הבכורה שמורה לעבודת "מנשה" דווקא.

עבודתם הנשגבה של "ילדי הגלות"

כאשר מברך יהודי את בנו, מאחל הוא לו "ישימך אלקים כאפרים וכמנשה" (פרשתנו

לקראת שבת

י

מח, כ ופרש"י). משמע מכך, שעניינם של אפרים ומנשה שייך לעבודתו של כל יהודי באשר הוא.

מנשה ואפרים נולדו ליוסף בעת גלותו במצרים. גלות מצרים היא הגלות הראשונה, והיא מסמלת את כל הגלויות הבאות אחרי' (ראה ויקרא רבה פי"ג, ה). ואם כן, מעבודת מנשה ואפרים, שנולדו בגלות מצרים, יש ללמוד על עבודתם של בני ישראל בזמן הגלות. ובעבודה זו גופא, מסמלים מנשה ואפרים שתי התייחסויות שונות לגלות:

– "מנשה"

שמו של מנשה נגזר ממה שאמר יוסף "כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי" (מקץ מא, נא). מנשה מצביע על סוג של יהודי, שעומד מול סכנה עצומה, אשר הוא עלול לשכוח רח"ל את שורשו ומקורו הקדוש – "את בית אבי". על יהודי להתייגע ולעמול לחזק את הקשר התמידי של נשמתו בהשי"ת, והגלות מאיימת להשכיח את אותם עמל ויגיעה – "את כל עמלי".

עבודתו של יהודי מסוג "מנשה", היא לדעת שההשגחה העליונה העמידה אותו במצב זה של סכנת "שכחה". הוא צריך להתייגע ולהתגבר על מכשולי הגלות, ולהישאר מחובר תמיד לענייני קדושה. שמו של "מנשה", מלשון שכחה, מורה על סכנת השכחה שעמה הוא נלחם תדיר.

– "אפרים"

אפרים נקרא על שם מה שאמר יוסף "כי הפרני אלקים בארץ עניי" (שם, נב). יהודי שבבחינת "אפרים", אינו מסתפק בהתרפקות והתקשורת באור הקדושה, אלא הוא מחזיר את הקדושה בתוך ענייני הגלות, ומאיר את חשכתם.

גם אפרים הוא ילד של "גלות", ילד של "ארץ עניי". יתירה מזו, יכול להיות ש"גלותו" של אפרים יתירה מ"גלותו" של מנשה, כי כבר אינו זוכר כלום מ"בית אבי", וכל חייו גדל בסביבה הגלותית בלבד. אך מעלתו של אפרים היא שהוא יודע ומכיר בתכלית ומטרת הגלות. בעת הגלות ישנו חושך עב ונורא על אור הקדושה, ישנם ניסיונות רוחניים הכרוכים יחד עם קשיים וייסורים גשמיים, אשר כל אלו מעיבים ומסתירים על "בית אבי" של בני ישראל – על התקופות בהן האיר אור הקדושה בגלוי. וכאשר יהודי מתעלה על קשיים אלו, ומפיץ את אור הקדושה בתוך חושך הגלות, אזי גדלה ונשגבה עד מאוד מעלת אור הקדושה שנמשך שם.

על כך נאמר (קהלת ב, יג) "יתרון האור מן החושך" – יתרון ומעלת האור, ניכרים דווקא כאשר הוא מאיר את החושך. בהירותו וזריחתו של האור בעת הצהריים אינה דומה ואינה מגיעה למעלת זריחתו באישון לילה, בעת אשר וימש חושך עב ונורא, ומתוך האפילה זורח האור הבהיר. וכמו כן, מעלת אור הקדושה היא דווקא בעת הארתו בזמן הגלות, בזמן של חושך והעלם על אור השי"ת.

וזוהי עבודתו של "אפרים" – "הפרני אלקים בארץ עניי". יהודים אלו נמצאים בעומק חשכת הגלות, ואף על פי כן הם אינם מתפעלים מן החושך, ומפיצים את אור הקדושה, את התורה ומצוותי' בתוך חושך הגלות. לא זו בלבד שהם אינם ניזוקים ויורדים במדרגה על ידי חושך הגלות, אלא הם מצליחים גם להתעלות ולעשות "הפרני" – "פירות" של קדושה, בתוך "ארץ עניי".

אי אפשר להפיץ קדושה ללא "סור מרע"

על פי מה שנתבאר למעלה, מובן אשר גדלה מעלת "אפרים" על פני "מנשה". "מנשה" מצליח רק להישאר קשור אל "בית אבי", ולעומתו, "אפרים" מפיץ את האור בתוך חושך הגלות, וממלא את תכלית ומטרת הגלות. ומשום כך השית יעקב את יד ימינו על "אפרים" דווקא, משום שהוא גדול ממנשה, והוא זקוק ל"ברכה" וסיוע גדול יותר לעבודתו.

ומעתה, שבה ומתעצמת השאלה: אם עבודת "אפרים" היא העבודה המעולה, אשר בה מתגשמת תכלית הגלות, מדוע לפועל הי' "מנשה" הבכור?

ביאור העניין:

נתבאר למעלה, שעבודת "מנשה" היא שלא לשכוח את דביקותו בהשי"ת גם בעת ההעלמות והסתרים של הגלות, ועבודת "אפרים" היא לעשות פירות ולהפיץ את אור הקדושה בתוך חשכת הגלות.

וכאשר מתבוננים בשני מיני עבודות אלו, נמצא שעיקר עבודת "מנשה" היא "סור מרע" – שלא להיות מושפע מחושך הגלות, שהניסיונות לא יטשטשו את הקשר האמין של היהודי אל הקדושה; ועיקר עבודת "אפרים" היא "עשה טוב" – להחדיר קדושה בתוך החושך, ולעשות פירות דקדושה בתוך חשכת הגלות.

והנה, כאמור למעלה, עיקר המעלה היא בעבודת "אפרים" דווקא, אשר הוא מגשים את תכלית ומטרת הגלות. אך למרות זאת, מוכרחים להקדים לעבודת "אפרים" את עבודת "מנשה", ועל כן מנשה הוא הבכור, ולא אפרים הנעלה יותר.

סיבת הדבר היא, משום שאין יהודי יכול להשפיע קדושה בתוך חושך הגלות, טרם שנוהר הוא בעצמו שלא ליפול לחושך הגלות. אם היהודי עצמו שוכח את "כל עמלי ואת כל בית אבי", בוודאי שלא יוכל להיות עושה פירות של קדושה בגלות. ועל כן מוכרחים תחילה להתחיל בעבודת "מנשה", בבחינת "סור מרע", לשמור עצמו מהניסיונות בעבודת ה' שישנם בזמן הגלות; ורק לאחר מכן אפשר לפתוח בעבודת "אפרים", בבחינת "עשה טוב" – להשפיע את אור הקדושה בתוך חושך הגלות.

מדוע מברך האב את בניו "כאפרים וכמנשה" דווקא?

על יהודים העובדים את עבודתם בעת הגלות, בבחינת "מנשה" ו"אפרים", התבטא יעקב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי".

לכאורה, אי אפשר להשוות כלל את מנשה ואפרים לראובן ושמעון: ראובן ושמעון גדלו וחונכו בימי האור והשפע, בצילם של האבות הקדושים, עוד טרם באה הגלות; ולעומתם מנשה ואפרים נולדו וגדלו בעומק חשכת גלות מצרים.

ואף על פי כן, מודיע יעקב שישנה חביבות יתירה ומעלה עצומה בעבודתם של ילדי הגלות – מנשה ואפרים, ומעלתם אינה פחותה מראובן ושמעון! אותו אור הקדושה שהם מצליחים להחדיר בחושך הגלות, למרות כל ההעלמים, הוא נעלה ונשגב מאוד, כיתרון האור מתוך החושך דווקא – ועל כן, "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי".

יתר על כן, עבודתם הנפלאה של "מנשה" ו"אפרים" בעומק חשכת הגלות, יש בה תענוג ועילוי מיוחד למעלה, אף יותר מעבודתם המרוממת של ראובן ושמעון. ועל כן בבוא איש ישראל לברך את בניו, מאחל הוא להם "ישימך אלקים כאפרים וכמנשה" דווקא, כי עבודתם מתוך החושך וההסתר דווקא גורמת ל"יתרון" האור, האור המאיר את האפילה, שחזק הוא גם מאור רגיל.

פנינים

דרוש ואגדה

להתחזק מ"וישם בארון במצרים"?

ידוע הכלל ש"מסיימים בטוב" (עיין תוס' סוף נדה, ועוד), ואם כן תמוה, מדוע סיום ספר בראשית הוא בזה שנקבר יוסף במצרים ו"וישם בארון במצרים", הרי לכאורה זהו היפך השבח, שלא זכה יוסף להקבר מיד בארץ ישראל ונשאר במצרים?

יש לומר בזה ע"פ מה שכתוב בש"ך על התורה (פרשתנו מז, כט), שהטעם לזה שנקבר יוסף במצרים ולא בא"י הוא כי יעקב אמר ליוסף "אתה צריך שתגן עליהם כו' ואתה צריך למשוך להם חן וחסד כל זמן שהם בגלות וללכת עמם ולמשכם במדבר".

ונמצא, שמקבורת יוסף במצרים שאבו בני"י עידוד וחיוזוק, שלמרות שהיו בתוך גלות קשה, הנה בידעם שיוסף הצדיק נמצא אתם בצרת גלותם, נתעודדו מזה שלא להתפעל מהסביבה, ולהיות חזקים בדביקותם להקב"ה.

ועל פי זה יש לבאר זאת שעל אף גודל המעלה של קבורה בארץ ישראל מכל מקום נטמנו כמה וכמה מרועי ישראל דווקא בחוץ לארץ, כי עי"ז שנשארו בגלות יחד עם צאן מרעיתם הנה מזה שואבים עידוד וחיוזוק בעבודת השי"ת.

וזהו שסיום ספר בראשית הוא בפסוק ו"וישם בארון במצרים", ותיכף מכריזים "חזק חזק ונתחזק", שהוא החזק שמקבלים מרועי ישראל, בהיותנו במיצר הגלות, עד אשר יבוא הגואל במהרה בימינו.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 474 ואילך)

תכונת הוויתור של "עקרת הבית"

ואני בבואי מפרן מטה עלי רחל גו'
ואקברה שם בדרך

ע"פ הדבור קברתי' שם שתהא לעזרה לבני', כשיגלה אותם נבזרוארן כו' יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים כו', והקב"ה משיבה יש שבר לפעולתך (מז, ז. רש"י)

על רחל אמנו כותב רש"י (ויצא לא, ד ד"ה ויקרא) "היא היתה עקרת הבית". וכן מובא במדרש (בראשית רבה פ"א, ב) "רחל היתה עיקרו של בית".

והנה מצינו בנוגע לנשי ישראל, שפטורות ממצוות-עשה שהזמן גרמא (משנה קידושין כט, א), וכן פטורות מתלמוד תורה (קידושין שם, ב). ומבואר בראשונים (אבודרהם סדר תפלות של חול. כלבו ר"ס ע"ג) שהטעם לכך הוא מפני שעל הנשים מוטלים צרכי הבית, ולכן פטורות מדברים אלו.

ונמצא, שלנשים יש תכונה נפלאה של ויתור, שכדי שיוכלו לשמש בתפקידן כ"עקרת הבית", הרי הן מוותרות על עבודת השי"ת שיש בה קדושה גלוי', כמו לימוד התורה וקיום מצוות-עשה, ובמקום זה עובדות את ה' על ידי העיסוק בצרכי הבית. מה שאין כן האנשים, עובדתם את הקב"ה היא בעיקר בדברים שיש בהם קדושה גלוי'.

ועל פי זה יש לבאר מה שרחל אמנו נקברה בדרך ולא יעקב אבינו, כי רק לרחל שהיא "עקרת הבית" יש מעלה זו, לוותר במשך מאות ואלפי שנים על הקבורה במקום של קדושה גלוי' - מערת המכפלה, כדי שכשיהיו ישראל במעמד ומצב בלתי רצוי, עד כדי כך שיתחייבו גלות - "תהא לעזרה לבני"!

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ל עמ' 239 ואילך)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

חיוב ת"ת לבן בן בנו

מקור מפרשתנו לדעת הש"ך דיש חיוב גם ללמד את נינו, ולדברי החת"ס לענין סנדק א' לשני בנים

ונ"ל דהדברים תלויים ועומדים בדברי התרגום ורש"י בפרשתנו. דבסוף הפרשה כתיב "גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף", ופרש"י "כתרגומו, גדלן בין ברכיו". ונראה להדיא דבא לשלול בזה פירוש באופן אחר שהי' מקום רב לפרשו, כי אריכות לשון רש"י כאן אינה כדרך הרגיל, שהרי דרכו בכ"מ היכא דמפרש "כתרגומו" שלא להוסיף עוד על תיבה זו ולהזכיר גוף פירוש התרגום, והמעין יעיין בעצמו, ואפילו היכא דמעתיק לשון התרגום הנה (בדרך כלל) אינו מזיק עצמו לפרש התרגום בלשון הקודש. ובאמת הכא בולט הדבר שבעתיים, כי כבר מצינו פירוש כעין פירושו כאן לעיל בפ' ויצא גבי "ותאמר (רחל) גו' בא אלי' (בלהה) ותלד על ברכי", שפירש "על ברכי - כתרגומו ואנא ארכי", וא"כ אי"מ אמאי הוצרך רש"י הכא לפרש דברי התרגום בלשון הקודש - "גדלן כו". ואם אכן צריך פירוש התרגום לביאור

איתא בקידושין ל. דמדכתיב "והודעתם לבניך ולבני בניך" ילפינן דחייב אדם ללמוד תורה לא רק עם בנו אלא אף עם בן בנו. וכן נזכר לדינא ברמב"ם הל' ת"ת ריש פ"א, ובטוש"ע יו"ד סי' רמה. ויש לדון גבי בן בן בנו (נין) אם מחוייב ללמוד. ובש"ך שם כ' בשם הכס"מ "ואפשר דגם לבן בנו חייב להשכיר לו מלמד והוא הדין לבן בן בנו". אבל עיי' בהל' ת"ת לרבינו הזקן פ"א ס"ח-ט על יסוד הפוסקים, דההכרעה היא דמחוייב ללמוד עמו רק היכא ד"חכם" הוא ומחוייב ללמוד עם תלמידים בב"ב, דאז חובה עליו להקדים יוצאי ירכו לתלמידים אחרים, משא"כ אילו יש בעיר גדולים בחכמה ממנו שאז אינו מחוייב ללמוד עם תלמידים (בכלל), אזי אין חיוב על אדם ללמוד עם נינו [וכבר העירו באחרונים דכד דייקת אף הכס"מ לא הביא בן בן בנו אלא לענין קדימה ולא לענין חיוב ללמוד בשכר כמו החיוב דבנו ובן בנו, ואכ"מ].

רק שראה אותם]. משא"כ לתרגום יונתן ד"על ברכי יוסף" מיירי בזמן הברית, הרי מתאימה (יותר) התיבה "יולדו", שהרי הברית היא בסמיכות ממש לזמן הלידה. ועוד ועיקר, דיותר מסתבר לפי הפשט לפרש דכוונת הכתוב שיוסף הי' הסנדק לבני מכיר, מאשר לפרש שעל אף היותו משנה למלך העסוק בהנהגת המדינה, עד שבלעדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו" – התעסק בעצמו בגידול ניניו. ומצד כל זה הי' מקום לסבור דאע"פ שבפ' ויצא פירש רש"י "על ברכי – כתרגומו ואנא ארבי", הרי כאן צריך לפרש "יולדו על ברכי יוסף" כתרגום יונתן. ולאפוקי מזה לא הי' די לרש"י לומר רק "כתרגומו" אלא הוצרך להוסיף ולבאר תוכן הפירוש ד"תרגומו" – "גדלן כו'", להדגיש שההכרח לפרש כאן "כתרגומו" הוא (לא) (רק) מצד התרגום והפירוש דתיבות "על ברכי יוסף", (אלא) מתוכן הכתוב גופא. דהנה בכתוב נאמר "וירא יוסף לאפרים בני שלשים, גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף". ומזה שאמר הכתוב "גם בני מכיר גו'", מוכח דבזה נמצא חידוש גדול יותר מ"וירא יוסף לאפרים בני שלשים", ולכאורה אינו מובן שהרי מה שיוסף הספיק לראות "בני שלשים" לאפרים מורה על משך זמן ארוך יותר מזה שבני מכיר בן מנשה נולדו בחייו, שהרי בני מכיר אינם אלא "בנים שניים" ולא "שלשים", וגם אינם אלא ממנשה שהי' גדול בשנים מאפרים. ולהכי יש לפרש כאונקלוס, דעל פיו מתיישב הדבר כי "בני שלשים" דאפרים רק ראה יוסף (היינו בהיותם קטנים ביותר); משא"כ בבני מכיר בן מנשה הי' החידוש

בלשון הקודש – הוה לי' לפרשו כבר לעיל התם. וגם צ"ע מה שהצריך עצמו בנוסף לפירוש התרגום עצמו "ורבי" – "גדלן", גם להעתיק ולהוסיף התיבות "בין ברכיו", ומה גם שלכאורה בהוספה זו נראה כפותר ל"תרגומו", דהלא בפירוש "על ברכי יוסף" לא נקט התרגום "ורבי יוסף ע"י רבובי" (וכיו"ב), ומזה משמע דלהתרגום אין פירוש "על ברכי" כפשוטו במובן גשמי, אלא ביטוי הרומז על גידולם, ונמצא דבמה שהוסיף רש"י התיבות "בין ברכיו" נקט דלא "כתרגומו", כי הוספה זו (על לשון התרגום) מדגישה דרש"י מפרש לפי דרכו ושיטתו דהגידול הי' "בין ברכיו" כפשוטו.

ולזה נראה דאריכות לשונו כאן, בהוספת התיבות "גדלן בין ברכיו" (אחר שכבר הודיענו דיש לפרש "כתרגומו"), לא באה אלא לאפוקי מפירוש התרגום יונתן ד"כד אתילידו גזירנן יוסף" (וכפירוש הב' בתרגום יונתן על אתר, ועד"ז פירש במדרש שכל טוב על אתר) שהברית מילה דבני מכיר היתה על ברכי יוסף, שהוא הי' הסנדק שלהם. ופירוש זה צריך לשלילה גם בפירוש רש"י המפרש המקראות על פי הפשט, כי (גם) בדרך הפשט יש לפירוש זה מקום, דהא עפ"י התיבות "על ברכי יוסף" מתפרשות כפשוטן ממש, שהחזיקם על ברכיו, וכן התיבה "יולדו" מתיישבת יותר לפי פירוש זה. דלפי האונקלוס מצינו להקשות מאי שיאטי' הכא להזכיר אודות ענין הלידה ("אתילידו"), הלא אין המדובר בכתוב אלא על מה שיוסף גידלם [ע"ד כבאפרים דלא נאמר שם שיוסף ראה איך נולדו "לאפרים בני שלשים", אלא נאמר

רפ"ה דברכות ד"העוסק בצרכי צבור כעוסק בדברי תורה" (ולא יותר מזה). וכן צ"ע משו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סו"ס צג שלא פירש שאפילו בתורתו ואומנתו עוסק בצרכי צבור עדיף. ועיין במראי מקומות על הגליון שם].

ומהא דלמד יוסף עם בני מכיר שהיו בני בן בנו (ובפרט שאם אינו מחוייב אין לו ליקח המצוה ממכיר אביהם שמחוייב בדבר) חזינן דלדרך רש"י בפירושו על המקראות (דאזיל כדרך הפשט, ולא דוקא בדרך המתאימה להלכה) נמצא שגם אביו-זקנו של התלמיד מחוייב ממש ללמוד עם נינו, כמו חיוב לימוד עם בן בנו, ולכן למד עמהם יוסף בעצמו תורה. משא"כ לפירוש התרגום יונתן אין מכאן מקור לדעת הש"ך.

ואגב אורחא נימא בה עוד מילתא, דאיתא ברמ"א יו"ד סי' רסה "יפה כח הסנדק מכח המוהל להקדימו לקריאת התורה, דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת, ולכן נוהגין שלא ליתן שני ילדין ובעל ברית אחד, כדאמרינן גבי קטורת חדשים לקטורת" (שמעולם לא שנה בה אדם, יומא כו.). ובהגהות יד שאול לשו"ע הק' דיש בדבר סתירה להא דיוסף ה' סנדק ל"בני מכיר", ל' רבים. עיי"ש מה שתירץ ביד שאול. ובאמת יש לומר דמכאן סמך לדברי החת"ס (שו"ת או"ח סי' קנח-ט) דאין דין הרמ"א אמור לענין מרא דאתרא, כשם שדינא הנ"ל דקטורת לא אמרוהו על כה"ג דשפיר מצי מקטיר בכל עת שירצה, יומא יד. ומעתה י"ל דה"ה הכא יוסף השליט על כל הארץ, והוי מרא דאתרא.

שגידלם יוסף (והיינו עד גיל מבוגר יותר). וזהו שהדגיש רש"י "בין ברכיו", היינו דאין זה רק גידול בגיל שהילד עודנו "על ברכיו", אלא אף בזמן מאוחר יותר כאשר נעשה כבר "בין ברכיו", בגיל מבוגר יותר מ"בני שלשים" לאפרים.

ומעתה יש מכאן מקור לדעת הש"ך הנ"ל. דהא בפשטות הגידול שע"י יוסף משמעו גם (ובעיקר) שלמד עמהם תורה. ואין לומר דהיינו משום שה' חכם המחוייב בלימוד עם אחרים, ואז הוי שפיר גם להחולקים על הש"ך, כי בפשטות משמע שיוסף לא ה' מחוייב ללמוד עם תלמידים בכלל, כי יהודה הנהיג ישיבה שם, "ואת יהודה שלח גו' להורות לפניו גושנה", ובמדרשות על אתר דהיינו ליסד בית תלמוד, ומסתברא דיהודה (שהנהיג כל השנים ישיבה) ה' "גדול בחכמה ממנו". ועוד זאת, דכיון שיוסף ה' משנה למלך וה' עסוק בכל ענייני המדינה דארץ מצרים, כולל גם יעקב וביתו, ובלשון הפוסקים "עוסק בצרכי צבור באמונה", ה"ה פטור מללמוד עם תלמידים. וראה הל' ת"ת לאדמו"ר הזקן שם קו"א סק"א דגם בבן בנו צ"ע במי שאין לו פנאי אם נפטר מחמת עסק פרנסתו (ולא דמי לאביו כו.). עיין שם.

ולאחרי דעסק בצרכי ציבור דוחה לימוד התורה בכללותו כו', דהא מי שתורתו ואומנתו מפסיק לק"ש (או"ח סק"ו) משא"כ עוסק בצרכי ציבור אינו מפסיק (או"ח ס"ע). ויעוי' סנהד' יז. ושמות רבה פ"ו, ב. ובכל אופן צ"ע מדברי הירושלמי

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

תחבולות היצר

תכסיסי היצר וההתמודדות עמהם

...מבואר בתורתנו וביחוד בתורת החסידות אשר לכל אחד מישראל ישנה מצוה וענין מיוחד, שבו צריך להיות זהיר טפי, וכדיוק הש"ס יעוין באגרת הקדש לרבנו הזקן סי' ז', אשר מצוה זו וענין זה משמש שער דרך בו עולים כל עניני התורה ומצות שלו מלמטה למעלה ודרך בו נמשכים כל הענינים והשפעות מלמעלה למטה הנצרכים לו ולכל בני ביתו שיחיו . . . ומובן מעצמו שלברר הענין השייך לאיש זה, ברובא דרובא - רואים איך שהשגחה עליונה נוהגת אתו וקובעת מקצוע העבודה שלו במצוה וענין פלוני שזהו הוכחה שענין זה דוקא הוא השער שלו ודרך מלמטה למעלה ומלמעלה למטה כנ"ל.

מובן גם כן אשר גם הלעומת-זה ובמלה פרטית יותר היצר הרע, יודע ומרגיש אשר דוקא בענין ומצוה פלונית צריך איש זה להיות זהיר טפי כי הם המשמשים סיוע לכל עניני תורה ומצות שלו, וכן גם בהצלחתו בחייו אפילו בגשמיות, שגם לזה מנגד היצה"ר וכמרז"ל שהוא המקטרג, ובמילא עיקר השתדלותו עם איש זה הוא דוקא בענין זה ובמצוה זו עד שמוכן לוותר על הידורי איש זה בשאר עניני תורה ומצוות, ובלבד שיצליח במלחמתו נגד הענין ומצוה זו, מובן ג"כ שאם איש פלוני הוא ירא שמים אין היצה"ר יכול לבוא ולהתגלות כמו שהוא, כי אז לא ישמע לו ואפילו לא יכנס בדיון ודברים.

אבל אין הוא נרתע והדרך סלולה לפניו, וכפתגם כ"ק אדמו"ר [הרש"ב נ"ע] (אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר [מהור"י נ"ע]) אשר היצר הרע מתלבש לפעמים "בלבוש צדיק תמים עניו ובעל מדות טובות" (עיין היום יום לכ"ג סיון ה'תש"ג) וחשף ד' זרוע קדשו, בגילוי תורת

החסידות אשר גילתה תכסיסי היצר הרע גם בזה, בכדי שיבין האדם מאין ולאן הדברים, ויזהר מהם עוד יותר מאשר נזהר מרע בגלוי.

ועל דרך האמור בפירוש תלמידי ר"י ברכות רפ"ק אשר חטאת בת דנקא ואשם תלוי שני סלעים, כי בחטאת יודע ברור שזהו ענין של חטא ובמילא גם החרטה היא בלבב שלם ולכן מספיק קרבן בת דנקא, משא"כ באשם תלוי שאפילו לאחר החרטה והבאת הקרבן היצה"ר מרגיע אותו באמרו שבודאי אכל שומן ולא חלב ובמילא הכל בסדר ולכן צריך להביא הקרבן כמה פעמים ככה.

(אגרות קודש ח"י עמ' מו ואילך)

ההתאוננות על המצב – תחבולות היצר

...נהניתי ממה שכותב אודות עסקנותו, ומה שמתאונן שאינו נראה פירות על אתר וכו' – מובן שהתאוננות זהו באה מהלעומת זה, אשר אומן גדול הוא ובא לכל אחד ואחד בפיתויים כאלו שתקותו להצליח בהם, וכמבואר בהיום יום לכ"ג סיון שהבחינה בזה היא שאם הענינים מבלבלים ומחלישים בהפועל של תורה ומצוה, מקורם הוא מהצד שכנגד, ובמילא יבטלם לגמרי ויוסיף בהתעמולה ובהלימוד שלומד ברכים ולעצמו כו' וכו'.

ואנן פועלי דיממא אנן, והשי"ת יעשה הטוב בעיניו. ובטח יראה ג"כ הצלחה בזמן המתאים, וכמ"ש את הכל עשה יפה בעתו.

ועל פי הנזכר לעיל מובן גם כן, אשר אותם הפחדים שיש לו שכותב אודותם יסודם רק בערמומית ותחבולות היצר הרע, וזהו כל מציאותו, ובמילא לכשירעים בקול רעש ורוגז וכמבואר בתניא הרי כדונג ימס, ויראה את האמת אשר השי"ת משגיח עליו, כמו על כל אחד ואחת מישראל, בהשגחה פרטית ובמילא נכון יהי' לבו בטוח בה'.

(אגרות קודש ח"א עמ' 5 ואילך)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

מעלת הידור והידור של מצוה

ר' הלל מפאריטש נ"ע הי' רגיל לומר אשר כל עוצם גודל זהירותו ביראת שמים הוא בכדי שיונחו ויוקלטו אצלו עניני דא"ח. ואני - אמר הוד כ"ק אאמו"ר [הרש"ב] - אומר אשר כל עניני דא"ח וטיב הנחתן וקליטתן הוא בכדי להרגיש ענין יראת שמים בחיות פנימי

ביאורי הזהר - שכלים חריפים ונפלאים

רשום אצלי מה שאירע ביום כ"ב טבת שנת תרע"ז בהשכמה:

בעת ההיא היתה אצל כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע קביעות ללמוד עמי שיעור קבוע, פעם בלילה ופעם בהשכמה.

ביום השני כ"א טבת למדנו את השיעור בהשכמה, ואחר הלימוד אמר לי הוד כ"ק אאמו"ר נבג"מ אשר למחר - ביום השלישי - נלמוד את השעור בהשכמה.

ביום השלישי למדנו מאמר בביאורי הזהר, במקורו הראשון, הנחה שני'.

רוב המאמרים שבבאורי הזהר אמרם הוד כ"ק רבנו הזקן רק לפני בניו ונכדו - ה"ה כ"ק אאמו"ר הרה"ק בעל צמח-צדק נבג"מ - ואחדים מהתלמידים המצוינים מהיושבים אצל רבנו הזקן.

רושמי ההנחות בעת ההיא היו חמשה: (א) הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, (ב) אחיו כ"ק הרה"צ ר' משה, (ג) כ"ק הרה"צ הרי"ל מיאנאוויטש אחי רבינו הזקן, (ד) הוד כ"ק אאמו"ר הרב בעל צמח-צדק, (ה) החסיד ר' פנחס משקלוב הידוע בשם ר' פנחס רויזעס.

ורוב הדרושים שבבאורי הזהר הם מהנחותיו של כ"ק אדמו"ר האמצעי, ואנחנו

למדנו את המאמרים האלה בהנחותיו של הרה"צ ר' משה עם הגהות ובאורים עליהם מכ"ק אאמו"ר בעל צמח-צדק.

הגהותיו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק על דרושי באורי הזהר הן כדוגמת הגהותיו ובאוריו על הדרושים בלקוטי תורה.

הדרוש שלמדנו ביום ההוא הי' עמוק מאד, ואופן למודו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הי' אשר מראש הי' מבאר בקצרה תכן הדרוש ואח"כ הי' לומד גוף הדרוש באריכות ובכלפול וחרירות ובקיאיות עצומה.

עברו כשתי שעות, אנכי התענגתי מאד לשמע שכלים חריפים ונפלאים. גם ראיתי אשר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מתענג בלימודו.

חיות פנימית של יראת שמים

כנראה הרגיש בי כ"ק אאמו"ר שהנני עומד בהתפעלות של נועם שכלי, ויאמר לי אשר הרה"ח ר' הלל מפאריטש נ"ע הי' רגיל לומר אשר כל עוצם גודל זהירותו ביראת שמים הוא בכדי שיונחו ויוקלטו אצלו עניני דא"ח ("עס זאָל זיך גוט אָפלייגן און עס זאָל זיך גוט צונעמען אַ וואָרט חסידות").

ואני - אמר הוד כ"ק אאמו"ר - אומר אשר כל עניני דא"ח וטיב הנחתן וקליטתן הוא בכדי להרגיש ענין יראת שמים בחיות פנימי ("דער הערן און דער פילן א ענין אין יראת שמים מיט א פנימיות'דיקן חיות"). חיות היא פנימיות ו'חיות פנימית' זהו ענין אחר לגמרי.

חיות פנימית של יראת שמים היא שהתענוג העמוק ביותר מהעמקות הגדולה ביותר והעריבות נעימות מתיקות של ההשכלה אינה בערך כלל לגבי הידור דהידור של מצוה ו'גרם מצוה', ולפעמים ה'גרם מצוה' שומר מאיסור כרת.

(אגרות קודש ח"ד עמ' עמ"פ)

הוספה

לקט מתוך דברות קודש
בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

ניצול הזמן

מה הבהילות לפעול עכשיו?! / מי הוא היודע עיתו וזמנו / "יש קונה עולמו"
בניצול הזמן / מאבד רגע - מחסר שלימות כל עבודתו! / מחוגי השעון - בעלי
מוסר / אי ניצול הזמן - מרידה במלכות!

מה הבהילות לפעול עכשיו?!..

...יכול משהו לחשוב: אכן, נכון הדבר שצריכים לעשות בכל האמור - מהו, אבל, החיפזון? ואף שזריזין מקדימים למצוות - אין, אבל, ענין הזריזות נוגע לעצם קיום המצוה, ובכך מהו ההכרח, איפוא לעשות זאת דוקא כעת מיד - "לא נורא" אם יעשו זאת בשעה מאוחרת יותר, או אף כעבור יום.

נוסף לכך הוא עושה "חשבון": מכיון שקיום המצוה ביתר הידור חשוב יותר מאשר ענין הזריזות (בנוגע לכמה ענינים) - הרי "טוב יותר", לדחות העבודה בהפצת התורה והיהדות ל"למחר", כשלא יהי' טרוד ויהי' לו ראש שקט ושאנן - אז יוכל לפעול בעבודתו הרבה יותר.

ואם כי אפשרי הרי הדבר שגם למחר יהי' טרוד - הנה מה הרעש: הרי יהי' אנוס, ואנוס רחמנא פטרי'.

אם החיוב של הפצת התורה והיהדות הי' קשור בזמן של שעה מסוימת או של יום מסוים, אלא שביכלתו להשלים זאת מאוחר יותר - לא היתה באמת עוזרת טענת אנוס [כמו שמוצאים בכמה מצוות, שחיובן מצד עצמן הוא בתחילת זמן מסוים, והאפשרות לעשותן מאוחר יותר היא רק בגדר תשלומין - שגם אם הי' אנוס בזמן התשלומין אין זה פוטר אותן];

מכיון, אבל, שאין החיוב של הפצת התורה והיהדות קשור בזמן מסוים, במילא - הוא טוען - זהו בדוגמת המצוות הקשורות בכללות המשך זמן מסוים (ולא בתחילתו דוקא), שאף אם במשך כל הזמן לא רצה לקיים את המצוה, וברגע האחרון הי' אנוס - לא חל עליו שום חוב, דאנוס רחמנא פטרי'.

מי הוא היודע עיתו וזמנו

כלפי טענה זו ו"חשבון" זה באה ההוראה . . גודל החשיבות של זמן, שמה מובן שצריכים לייקר כל רגע ורגע, ולא לדחות ללאחר זמן - ומצד כמה טעמים:

א. יכול הרי להיות, כנ"ל, שברגע מאוחר יותר לא יהי' באפשרותו לעשות זאת [וכמו שכ"ק מו"ח אדמו"ר אומר במאמר יום ההילולא: "דמי הוא היודע עתו וזמנו". כלומר, גם אם יאריך ימים עד מאה ועשרים שנה, "מי הוא היודע", אבל, אם בעת ובזמן המאוחר יותר יהי' באפשרותו לעשות זאת],

שאז הרי אפילו באותם הענינים ש(אינם קשורים בזמן מסויים, ובמילא אונס רחמנא פטרי'), יחסר הענין שהי' עליו לפעול [שכן, אונס כמאן דעביד לא אמרינן].

ב. מכיון שכל הענינים הם בהשגחה פרטית, הרי מכך גופא שנתנו לו בשעה זו היכולת וההזדמנות לעשות ענין מסויים - יש בכך משום הוראה מלמעלה שעליו לעשות זאת עכשיו. וכמרז"ל: מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה.

ג. מכיון שעל יהודי לפעול גם בזמן, שימיו (כולל גם שעות ורגעים) יהיו "יומין שלימין" - הרי גם אם הי' בטוח שהמצוה לא "תתחמץ" ויהי' באפשרותו לעשותה גם מאוחר יותר בשלימות - לא יהיו, אבל, ימיו שלמים.

ענין נוסף בהאמור:

מכיון שהענין האמור (לפעול בעולם) קשור בעבודת עבד . . הרי רואים בפועל, שבשעה שישנה אפשרות לעבד כשר לשמש את אדונו, אין הוא דוחה זאת לאחר זמן, אלא עושה זאת מיד בהזדמנות הראשונה.

דבר זה שאין הוא דוחה לאחר זמן אלא עושה מיד ובוזריזות - מראה על התענוג שיש לו בזה, תענוג האדון,

תענוג זה מוסיף גם (כנראה במוחש) בעשי' בפועל, ובשעה שהתענוג בשלימות - גם העשי' היא בשלימות.

(מוצאי שבת פרשת חיי שרה תשל"ח - לקופי שיחות ח"כ עמ' 337 ואילך)

"יש קונה עולמו"

בניצול הזמן

בתוכן של עבודת ה', ומצד זה הנה גם ריבוי זמן נחשב "כימים אחדים"; וישנו אופן שהזמן אינו ממולא כו'.

אדם יכול לחיות שבעים שנה, שמונים שנה ומאה ועשרים שנה, ולא

...בניצול הזמן יכול להיות בכמה אופנים: ישנו אופן שממלאים את הזמן

מאבד רגע – מחסר בשלימות כל עבודתו!

...יש לבאר המוסר-השכל ממצוות ספירת העומר . . תוכנה של מצות ספירת העומר הוא – ספירת הימים, מנין הזמן. וע"פ הידוע שהמנין מורה על חשיבות הדבר הנמנה, שלכן הדין הוא ש"דבר שבמנין אינו בטל", הרי מובן, שספירת הימים מורה על חשיבות ויוקר הזמן, שצריך לנצל כל יום, ואפילו כל שעה וכל רגע, ואם אין מנצלים זאת כדבעי, הרי זו אבידה שאינה חוזרת.

אילו הי' זמן מיותר, אזי היה מקום לחשוב שאף שזוהי אבידה, אין זה נורא כל כך, כיון שגם לאחר מזה שאיבד, יש לו זמן די צרכו;

אבל האמת היא שהקב"ה נותן לכל אדם זמן קצוב, כמ"ש "ימים יוצרו", שבו צריך למלא עבודתו ולהגיע לשלימות הנדרשת ממנו. לא נותנים רגע אחד פחות, אבל גם לא נותנים רגע אחד יותר. וכיון שכן, הרי כאשר עובר רגע שלא נוצל כדבעי, אזי נחסר בשלימות הנדרשת ממנו.

ואין זה רק חסרון של פרט מסויים, אלא החסרון הוא בכללות השלימות שהי' צריך להגיע אלי', כך, שבגלל החסרון של רגע מסויים, נחסר בכל פרט ופרט בעבודתו.

וזוהי ההוראה מענין ספירת העומר – שכאשר מחסירים יום אחד, הרי זה

לפעול מאומה; ויכול להיות מעמד ומצב ש"בשעה אחת" הרי הוא "קונה עולמו", עד כדי כך, שרבינו הקדוש מקנא בו!

וזהו גם פירוש מארז"ל "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא":

ב"כל חיי העולם הבא" נכללים כל פרטי המדריגות: תענוג המורגש, תענוג הבלתי מורגש כו', עד לדרגא ד"יום שכולו שבת ומנוחה". וכיון שכל זה נעשה ע"י העבודה דעכשיו, הרי מובן, שהעבודה עכשיו היא למעלה אפילו מ"יום שכולו שבת ומנוחה".

וכל זה הוא "בשעה אחת" – שכל שעה, אם מנצלים אותה כדבעי, אזי היא נעלית יותר מהגילויים דלעתיד, למעלה גם מהעילוי ד"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".

וזהו גם הענין ד"ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה" בנוגע לניצול הזמן – שנוסף על שמירת הזמן באופן שכל כמות הזמן ממולא בלימוד התורה וקיום המצוות, צריך להיות גם "ופרצת" בנוגע לאיכות הזמן, היינו, שמילוי הזמן בעניני תורה ועבודה יהיה מתוך מסירה ונתינה וחיות, כך, שגם מיעוט זמן בכמות כולל ריבוי זמן באיכות.

(שי"פ בחר תשי"ט)

נוגע לכללות ענין ה"תמימות".

מחוג השעון – בעל מוסר אילם

וזהו גם מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"שעון" הוא מטיף מוסר אילם ("א שטומער מוסר-זאגער"). – הוא אמנם לא אומר מאומה, אבל, כאשר מביטים ורואים איך שמחוגי השעון זזים בכל רגע, הרי זו הטפת-מוסר הטובה ביותר, ודי גם בהתבוננות קלה בדבר כדי לפעול על עצמו לייקר את הזמן.

והנה, טבע בני אדם הוא שכאשר מתבגרים אזי מתחילים לחשוב שחבל על הזמן שעבר, שבו היו יכולים לפעול ולעשות דבר פלוני ופלוני, ואילו כאשר צעירים אזי עושים חשבון שיש מספיק זמן, ודוחים את הפעולה הנדרשת מיום ליום. ולכן, התבוננות הנ"ל נוגעת ביותר להצעירים, כדי שלא יטעו בדבר.

האמת היא, שצריכים להזהיר על זה את כולם, גם את הזקנים, כי, כל אחד, הנה לגבי הימים והשנים שכבר עברו, נחשב לזקן, ולגבי הימים שלא באו עדיין, הרי הוא צעיר, כך, שגם יהודי בן קי"ט שנה ושנ"ג ימים, זקוק להתבוננות בענין יוקר הזמן, כדי לייקר את הרגע האחרון שנותר לו לחיות ולעבוד עבודתו;

אבל, בעיקר צריכים להזהיר על כך את הצעירים, כי, לצעירים יש מעלת המרץ, ולכן צריכים לחטוף ולנצל את הזמן שהם במלוא המרץ, וגם בגלל שאצלם ישנם פיתויי היצר כו', כנ"ל.

(ש"פ שמיני תשי"ב)

אי ניצול הזמן – מרידה במלכות!

נאמר בכתוב "את מספר ימיך אמלא", שזוהי העצה היעוצה כדי לפעול בנפשו הרגש של העדר שביעות הרצון.

והענין בזה:

כאשר האדם מתבונן שניתנו לו ימים קצובים, "ימים יוצרו ולו אחד בהם", לא פחות ולא יותר, ובכל יום, בכל שעה ובכל רגע צריך לעבוד עבודתו למלא שליחותו בעלמא דין, הרי הוא טרוד בזה כל כך עד שאין לו פנאי כלל לחשוב אודות ענינים של מדריגות.

וע"ד מאמר רבן יוחנן בן זכאי איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי, ומהביאורים בזה, שמצד גודל טרדתו במילוי שליחותו לא הי' לו פנאי לשים לב ("צוהען זיך") למדריגות שלו. והיינו, שהוא טרוד ושקוע כל כך ("ער איז אזוי פיל פאריאגט, פאראייגט און פארטרונקען") במילוי שליחותו בכל יום ובכל שעה ובכל רגע, שאינו יודע

מה נעשה עם שכלו ומדותיו, ועאכו"כ בנוגע למדרגות הנעלמות שבנפש.

ומזה מובן במכ"ש וק"ו שלא שייך אצלו רגש של שביעות רצון, כי, בידעו שבכל רגע ורגע צריך למלא את שליחותו, ואם עובר רגע שאינו עובד עבודתו, ה"ז לא רק שהי' יכול להתעלות ולשגשג בעבודתו ("ער האט געקענט שטייגן") ולא עשה כן, אלא עוד זאת, שברגע זה שאינו עובד עבודתו, מורד הוא במלך מלכי המלכים הקב"ה בכך שאינו ממלא את שליחותו ברגע זה שאינו עובד !

הרי, לא זו בלבד שלא שייך אצלו הרגש של שביעות רצון, אלא אדרבה, "ווען מען פרעגט אים וואס איז בא דיר", זועק הוא ("שרייט ער אויס") במר נפשו: מה לי רצון, מה לי תענוג, מה לי אהבה, מה לי יראה ("וואס מיר רצון, וואס מיר תענוג, וואס מיר אהבה, וואס מיר יראה"), כיצד יכול לחשוב על ענינים של מדריגות בה בשעה שצריך לעמוד על המשמר שלא יעבור אפילו רגע אחד במצב של מרידה במלכות ח"ו מצד החסרון במילוי השליחות ברגע זה ! ?

(שבת פ' משפטים תשי"ב)